

CYFARFOD:	PWYLLGOR IAITH
DYDDIAD:	7 Ebrill 2022
TEITL:	Adroddiad Canmoliaeth a Chwynion
AWDUR:	Gwenllian Mair Williams Ymgynghorydd Iaith
PWRPAS YR ADRODDIAD	Cyflwyno'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Pwyllgor am gwynion ac engreifftau o lwyddiant wrth hybu defnydd o'r Gymraeg yng ngwasanaethau'r Cyngor.

Llwyddiannau i hybu'r Gymraeg a sicrhau gwasanaethau Cymraeg i drigolion:

Mae nifer o ddatblygiadau wedi bod yn ddiweddar, wrth i drefniadau gwaith ddychwelyd i elfen o normalrwydd yn dilyn cyfnod Covid, ac wrth i ni fynd yn ôl ag ailafael neu edrych o'r newydd ar rai prosiectau a blaenoriaethau.

Mae prosiect wedi ei gomisiynu gan Is-grŵp y Gymraeg y Bwrdd Gwasanaethau i edrych ar ffyrdd o ddylanwadu ar ddefnydd iaith y cyhoedd mewn gwasanaethau rheng flaen. Mae nifer o dderbynfeydd, yn y Cyngor ac mewn sefydliadau partner yn y gwasanaethau cyhoeddus, wedi eu dewis i fod yn rhan o'r gwaith ymchwil cychwynnol a fydd yn arwain at argymhellion ar gyfer cynyddu defnydd o'r Gymraeg ymysg y cyhoedd.

Mae fforwm fewnol wedi ei sefydlu yn ddiweddar er mwyn monitro sut y mae'r Cyngor yn gweithredu egwyddorion a blaenoriaethau Mwy na Geiriau, y Fframwaith Strategol ar gyfer defnydd o'r Gymraeg mewn gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol. Mae'r fforwm yn cynnwys cynrychiolwyr o'r adrannau Plant ac Oedolion, ynghyd a swyddogion Cefnogaeth Gorfforaethol, ac yn bwydo nôl i'r fforwm ranbarthol sydd yn cynnwys cynrychiolwyr o sawl sefydliad ym maes iechyd, sector gofal ac awdurdodau lleol. Bydd y fforwm fewnol yn ystyried sut y gellir gwella gwasanaethau a sicrhau y cynnig rhagweithiol i ddefnyddwyr gwasanaethau.

Mae'r Ymgynghorydd Iaith a'r Swyddog Dysgu a Datblygu'r Gymraeg wedi ailafael mewn sesiynau ymwybyddiaeth iaith i staff y Cyngor, gan dreialu sesiynau ar-lein newydd yn ddiweddar gyda'r Gwasanaeth Profi, Olrhain a Diogelu. Cafwyd ymateb gwych i'r sesiynau ac rydym yn awyddus i gynnal sesiynau tebyg gyda gwasanaethau eraill.

Mae'r Cyngor wedi cymryd rhan mewn sawl ymgyrch gyhoeddus i hyrwyddo'r Gymraeg dros y misoedd diwethaf, gan gynnwys Diwrnod Hyrwyddo Hawliau y Comisiynydd a rhannu negeseuon ar Ddiwrnod Mamiaith Rhyngwladol.

CWYNIION ac YMHOLIADAU GAN GOMISIYNYDD Y GYMRAEG – YN YMWNEUD Â CHYDYMFFURFIAETH Â'R SAFONAU IAITH

1. Ymchwiliad CS018 – Hysbyseb Swydd Prif Weithredwr

Derbyniwyd y gwyn wreiddiol yn ystod mis Mawrth 2021, ond ni dderbyniwyd y dyfarniad terfynol a chamau gweithredu nes dechrau 2022. Caewyd yr ymchwiliad yn derfynol ar Mawrth 3ydd, 2022.

Roedd y gwyn yn ymwneud efo hysbyseb swydd y Prif Weithredwr, a'r ffaith nad oedd y Cyngor wedi cynnwys manylion am ofynion iaith yn yr hysbyseb nac wedi gwahodd ymgeiswyr i gyflwyno ceisiadau yn Gymraeg.

Mae gofynion y Safonau yn golygu bod yn rhaid nodi ym mhob hysbyseb swydd os yw gofynion iaith yn hanfodol, dymunol neu bod gofyn i rywun ddsygu ar ôl eu penodi.

Mae egwyddor eisoes wedi ei osod o fewn Polisi Iaith a Pholisi Recriwtio y Cyngor bod sgiliau yn y Gymraeg yn ofyn hanfodol ar gyfer pob swydd, ac mae gwaith eang wedi ei wneud drwy'r prosiect Dynodiadau Iaith i sicrhau bod yr union lefel o sgiliau iaith yn cael eu nodi yn y ddogfen Manylion Person.

Roedd yr hysbyseb benodol hon, fodd bynnag, wedi dilyn trefn ychydig yn wahanol i'r arfer, ac nid oedd yn cynnwys dogfennau Disgrifiad Swydd a Manylion Person fel hysbysebion swyddi arferol. Roedd dynodiad iaith wedi ei gofnodi ar gyfer y swydd yn y system swyddi, ond nid oedd wedi ei gynnwys yn yr hysbyseb. Hefyd, roedd pecyn gwybodaeth wedi ei rannu gydag ymgeiswyr posib yn sôn am ddiwylliant ac egwyddorion gweithredu y Cyngor, ond nid oedd geiriad penodol yn nodi bod angen sgiliau yn y Gymraeg. Credwyd yn gryf bod y cyfeiriad at ddiwylliant y Cyngor a'r sir yn gwneud yr angen i fod yn gallu cyfathrebu yn y Gymraeg yn amlwg.

Yn ystod yr ymchwiliad, gofynnwyd i ni esbonio amgylchiadau'r hysbyseb, a rhannu gwybodaeth am ein polisi recriwtio. O ganlyniad i'r ymchwiliad, dyfarnwyd bod y Cyngor wedi methu a chydymffurfio gyda'r Safonau isod:

136A - [wedi methu] pennu categori iaith y swydd yn Pecyn Recriwtio na'r hysbyseb ar ochr Gymraeg y wefan; ac nad yw wedi pennu'r categori iaith yn Gymraeg o gwbl wrth hysbysebu'r swydd; ac

137 – [wedi methu] wrth hysbysebu'r swydd, cynnwys datganiad sy'n nodi y caniateir ceisiadau Cymraeg, ac na fydd cais Cymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na chais Saesneg.

Roedd y dyfarniad terfynol yn cydnabod bod y swydd hon wedi ei hysbysebu mewn ffordd wahanol i'r arfer, ac nad oedd yr un achlysur hwn yn adlewyrchu trefniadau arferol y Cyngor. Gofynnwyd serch hynny i'r Cyngor wneud newidiadau i'r Polisi Recriwtio i nodi y bydd unrhyw swyddi sydd yn cael eu hysbysebu mewn dulliau gwahanol yn ateb yr un gofynion ac yn sicrhau bod y gofynion iaith a'r gwahoddiad i gyflwyno ceisiadau yn Gymraeg i'w gweld yn glir. Mae'r amodau isod felly wedi eu hychwanegu i'r Polisi Recriwtio, a byddant yn cael eu hymgorffori yn yr adran berthnasol o'r Polisi Iaith hefyd. Bydd y cymalau hyn yn berthnasol i unrhyw swyddi sydd yn cael eu hysbysebu heb fod yn defnyddio'r templedi safonol, megis swyddi Penaethiaid ac uwch swyddogion sydd yn defnyddio pecyn recriwtio neu secondiadau sydd yn cael eu hysbysebu mewn dulliau mwy anffurfiol.

Os bydd swydd yn cael ei hysbysebu mewn dull gwahanol, heb fod yn defnyddio'r templedi swydd ddisgrifiad a manylion person arferol – er enghraifft drwy greu Pecyn Recriwtio - rhaid sicrhau bod y wybodaeth am sgiliau allweddol yn dal i gael ei gynnwys rhywle o fewn y pecyn.

Bydd pob hysbyseb swydd yn nodi categori iaith y swydd, sef bod gofynion iaith yn hanfodol, yn unol â gofynion adran 5 uchod.

Bydd pob hysbyseb swydd (yn Gymraeg a Saesneg) yn cynnwys y datganiad canlynol fydd yn annog ymgeiswyr i gyflwyno eu ceisiadau yn Gymraeg, neu yn ddwyieithog ac yn nodi yn glir y bydd ceisiadau yn y ddwy iaith yn cael eu trin yn gyfartal.

“Rydym yn annog pob ymgeisydd am swydd gyda'r Cyngor i gyflwyno ceisiadau yn Gymraeg neu yn ddwyieithog.

(Bydd ceisiadau sydd yn cael eu cyflwyno yn uniaith Gymraeg neu Saesneg yn cael eu trin yn gwbl gyfartal, ond gofynnir i'r ymgeisydd ystyried yn ofalus beth yw gofynion iaith y swydd a'r sefydliad ac a fyddai cyflwyno cais yn uniaith Gymraeg yn fwy addas). “

Bydd pob hysbyseb swydd yn cynnwys y frawddeg ganlynol sydd yn tynnu sylw at weinyddiaeth fewnol cyfrwng Cymraeg y Cyngor a'r angen am sgiliau iaith priodol ymysg y gweithwyr.

“Mae Cyngor Gwynedd yn gweithredu'n fewnol trwy gyfrwng y Gymraeg ac yn cynnig ei holl wasanaethau yn ddwyieithog. Bydd angen i'r ymgeisydd gyrraedd y lefel ieithyddol sy'n cael ei nodi fel un o'r sgiliau hanfodol yn y Manylion Person.”

2. Ymholiadau

Hyfforddiant swyddogion etholiad:

Derbyniwyd ymholiad gan y Comisiynydd am hyfforddiant i swyddogion gorsafoedd pleidleisio. Roeddynt wedi derbyn cwyn gan aelod o'r cyhoedd am ddiffyg hyfforddiant Cymraeg. Bu posib cadarnhau nad oedd yr hyfforddiant yn rhan o gyfrifoldeb y Cyngor. Mae'r hyfforddiant yn dod o dan swyddogaeth y Swyddog Canlyniadau, ac felly ddim yn dod o dan ofynion y Safonau. Derbyniwyd yr ymateb hwn a bod rôl y Swyddog Canlyniadau yn annibynnol o'r Cyngor ac felly ni arweiniodd at ymchwiliad.

Hunanwasanaeth Llyfrgelloedd:

Derbyniwyd ymholiad ym mis Chwefror 2022 am ddefnydd y gwasanaeth Llyfrgelloedd o lungopiwyd ac argraffwyr. Roedd swyddfa'r Comisiynydd yn awyddus i wybod sut roedd y peiriannau hyn yn cael eu defnyddio gan y cyhoedd ac a oedd y feddalwedd arnynt ar gael yn Gymraeg. Anfonwyd ymateb yn cadarnhau bod y llungopiwyd ar gael at ddefnydd y cyhoedd, ond nad oeddynt yn gweithredu fel hunanwasanaeth, a bod rhaid cael aelod o staff i'w defnyddio. Nid ydynt felly yn dod o dan ofynion peiriannau hunanwasanaeth y Safonau.

Monitro Cydymffurfiaeth

Cafwyd cyfarfod monitro gyda swyddog cyswllt y Comisiynydd ym mis Ionawr 2022. Roedd hyn yn dilyn cwblhau ymarfer hunanasesu corfforaethol yn ystod haf 2021. Mae'r Cyngor wedi cael nifer o gamau gweithredu yn dilyn y cyfarfod, er mwyn gwella cydymffurfiaeth gyda'r Safonau. Mae'r Uned Iaith hefyd wedi cychwyn proses hunanasesu newydd o fewn y Cyngor, gyda hunanasesiad adrannol wedi ei rhannu gyda phob pennaeth er mwyn bwydo mewn i'n hunanasesiad corfforaethol nesaf ni

yn yr haf. Bydd yr hunanasesiadau yma yn ein galluogi i adnabod bylchau a meysydd gwella yn fwy effeithiol.

CWYNION ac YMHOLIADAU AM WASANAETH NEU YN YMWNEUD Â PHOLISI IAITH Y CYNGOR

Adran	Nifer y Cwynion	Mater yr oedd y gwyn yn ymwneud ag o	Esboniad a chamau a gymerwyd
Cyllid	1	Llythyr treth Cyngor yn defnyddio cyfeiriad Saesneg	<p>System TG hynafol, oedd wedi ei bwydo gyda chyfeiriadau Saesneg gan y Post Brenhinol. Unigolyn yn gorfod gwneud cais ysgrifenedig i newid gwybodaeth o fewn y system a hynny yn cynnwys y cyfeiriad.</p> <p>Dim posib newid i ddefnyddio cofnod Cymraeg yn awtomatig – byddai angen cofnodi pob cyfeiriad yn unigol.</p> <p>Trafodaeth wedi ei chael gyda’r gwasanaeth am y rhwystrau a gwaith pellach ar y gweill gyda systemau TG fydd yn mynd i’r afael a’r broblem.</p>
Ecomoni	1	Diffyg defnydd o’r Gymraeg gan fusnesau	<p>Derbyniwyd cwyn anffurfiol am fusnesau yn defnyddio enwau Saesneg mewn datblygiad newydd yn nhref Caernarfon. Esboniwyd nad oedd grymoedd gan y Cyngor i orfodi busnesau i ddefnyddio enwau Cymraeg, nad oedd y datblygiad dan reolaeth uniongyrchol y Cyngor, ac hefyd bod y busnesau dan sylw yn rhai oedd yn rhan o gadwyni sefydledig, yn hytrach na busnesau newydd wedi eu sefydlu yn y safle, ac felly y byddai yn anoddach eu cael i newid. Roedd y ddau fusnes dan sylw hefyd yn defnyddio arwyddion Cymraeg o fewn y siopau, ac yn cyflogi siaradwyr Cymraeg.</p>

Priffyrdd a Bwrdeistrefol	1	Pamffled uniaith Saesneg wedi ei dderbyn gan y cyhoedd	Derbyniwyd cwyn bod pamffledi uniaith Saesneg wedi eu dosbarthu gan gwmni Colas i rybuddio trigolion am waith ffordd. Cadarnhaodd yr adran eu bod wedi cysylltu gyda'r cwmni i ddatrys y mater, ac i sicrhau bod cyfieithiad a thempledi o rybuddion/pamffledi ar gael ganddynt yn y dyfodol. Tynnwyd sylw y gwasanaeth at y gefnogaeth prawfddarllen y gellir ei gael gan y gwasanaeth cyfieithu.
----------------------------------	----------	--	--